

**You have downloaded a document from
RE-BUS
repository of the University of Silesia in Katowice**

Title: Wydawnictwa informacyjne Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego jako narzędzie komunikacji społecznej

Author: Maria Kycler

Citation style: Kycler Maria. (2008). Wydawnictwa informacyjne Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego jako narzędzie komunikacji społecznej. W: M. Kycler, D. Pawelec (red.), "Biblioteka otwarta : wczoraj i jutro Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego" (S. 69-80). Katowice : Oficyna Wydawnicza Waław Walasek.

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIWERSYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Wydawnictwa informacyjne Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego jako narzędzie komunikacji społecznej

Każda biblioteka akademicka posiada swoją odrębną i niepowtarzalną tożsamość. Elementem decydującym o jej pozytywnym postrzeganiu w uczelni jest dobra komunikacja z otoczeniem. Dzięki niej możliwy jest przekaz tożsamości biblioteki zarówno do pracowników i studentów, jak i otoczenia zewnętrznego szkoły wyższej¹.

Jedną z form komunikacji i promocji biblioteki w środowisku akademickim jest inicjatywa publikowania – z myślą o faktycznych i potencjalnych użytkownikach – wydawnictw informacyjnych o bibliotece.

Działalność wydawnicza jest m.in. rozumiana jako „forma realizacji zadań i funkcji bibliotek, zwłaszcza w zakresie dokumentacji i informacji o zbiorach. [...] Biblioteki szkół wyższych, zobowiązane do pracy w zakresie bibliologii, bibliotekoznawstwa, bibliografii, dokumentacji własnych zbiorów i informacji dla środowiska akademickiego, wydają głównie bibliografie publikacji pracowników oraz dorobku wydawniczego swoich uczelni, wykazy nabytków, własne prace badawcze, skrypty, informatory”². Zasadą jest, iż każda biblioteka dbająca o swój pozy-

---

¹ R. Cybulski: *Wizerunek biblioteki w strategii marketingowej*. „Bibliotekarz” 1997, nr 7/8, s. 8–10; M. Huczek: *Public relation a wizerunek biblioteki „EBIB”* [dokument elektroniczny] 2004, nr 5(56). Tryb dostępu: <http://ebib.oss.wroc.pl/2004/56/huczek.php>; M. Huczek: *Zarządzanie public relations w bibliotece*. „Finanse, Zarządzanie, Inżynieria” 2000, nr 1, s. 23; *Marketing i jakość usług bibliotek akademickich. Ogólnopolska IV Konferencja Bibliotek Niepublicznych Szkół Wyższych*, Wrocław, 9–11 maja 2002 roku. Red. S. Kubów. Wrocław 2002; *Public relations. Biblioteki, wydawnictwa, informacja naukowa, uczelnie*. Red. M. Kocójowa. Kraków 2004; J. Wojciechowski: *Marketing w bibliotece*. Warszawa 1993; *Zarządzanie strategiczne i marketingowe w bibliotekach*. Red. M. Nowak, P. Pioterek, J. Przybysz. Poznań 2004.

² J. Gwóźdź: *Działalność wydawnicza bibliotek*. W: *Bibliotekarstwo*. Red. Z. Żmigrodzki. Wyd. 2 uzupełn. i rozszerz. Warszawa 1998.

tywny wizerunek wydaje druki informacyjne propagujące zbiory, sposoby korzystania z nich, historię itp.³ Wydawnictwa biblioteczne nie ograniczają się jedynie do podawania informacji na temat wybranych aspektów działalności bibliotek, lecz pełnią także rolę dydaktyczną; jakość jej realizacji znacząco wpływa na ocenę biblioteki w środowisku.

W nurt pracy wydawniczej, polegającej na propagowaniu biblioteki, jej zbiorów oraz realizowanych działaniach informacyjnych, Biblioteka Uniwersytetu Śląskiego (BUŚ)⁴ włączyła się na początku lat 70-tych. Opracowane przez dyrektora Jerzego Ratajewskiego *Założenia rozwoju Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego w latach 1972–1975*⁵ m.in. szczegółowo nakreśliły plany edytorskie BUŚ⁶ oraz położyły podwaliny pod działalność wydawniczą w latach następnych.

Opublikowane przez BUŚ wydawnictwa mają typowe cechy informatorów bibliotecznych⁷ i należą do mediów szczególnie ważnych. Przy ich pomocy BUŚ organizowała komunikację społeczną i stwarzała warunki do przekazywania społeczności akademickiej bieżących informacji.

Uwzględniając cechy wydawniczo-formalne i treściowe, informatory wydane przez BUŚ w latach 1971–2007⁸ można podzielić na kilka kategorii.

---

³ Z. Gębołyś: *Informatory biblioteczne – między teorią i praktyką*. W: *Studia bibliologiczne*. T. 6: *Kultura staropolska – regionalia śląskie – szkice i komunikaty*. Red. Z. Żmigrodzki. Katowice 1993, s. 125; B. Żołędowska-Król: *Wizerunek biblioteki publicznej*. Katowice 2006, s. 71–72.

⁴ W pracy nazwa ta odnosi się też do Biblioteki Głównej Uniwersytetu Śląskiego, którą w latach 90-tych przemianowano na Bibliotekę Uniwersytetu Śląskiego.

⁵ *Założenia rozwoju Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego w latach 1972–1975*. W: *Biuletyn Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego za rok 1972*. Red. J. Ratajewski. Katowice 1973, s. 92–93.

⁶ Zgodnie z tym dokumentem staraniem biblioteki miały być publikowane: *Wykaz ciekawszych nabytków BUŚ* (miesięcznik, od X 1971), *Biuletyn Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego* (rocznik, od 1972), *Wykaz czasopism prenumerowanych przez BUŚ* (rocznik, od 1972), *Przysposobienie biblioteczne – skrypt*, wydany w 1972, aktualizowany w miarę potrzeby w latach następnych, *Informator Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego* (rocznik, od 1973) oraz począwszy od 1974, wykazy i zestawienia tematyczne książek i czasopism z adnotacjami związanymi z kierunkami badań prowadzonych w uczelni.

⁷ Z. Gębołyś: *Informatory biblioteczne...*, s. 128.

⁸ Wykaz informatorów bibliotecznych wydanych przez Bibliotekę Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach (1971–2007) Zob.: M. Kycler, B. Warząchowska: *Informatory biblioteczne formą promocji Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach*. „Bibliotheca Nostra” 2007, nr 4, s. 17–32.

Informatory bibliograficzne

Staraniem BUŚ zostały zestawione spisy publikacji pracowników naukowych Uniwersytetu, dokumentujące działalność naukową uczelni a przy okazji promujące i popularyzujące ich dorobek naukowy i publicystyczny.

BUŚ opublikowała drukiem zaledwie cztery takie informatory, rejestrując pod tytułem *Bibliografia publikacji naukowych pracowników Uniwersytetu Śląskiego* prace wydane w kraju i za granicą w latach 1968–1972⁹, 1973–1974¹⁰, 1975¹¹ oraz 1976^{12 13}. *Bibliografia* uwzględniała książki, broszury, artykuły, rozdziały prac zbiorowych, referaty, prace redakcyjne, wstępy, recenzje i polemiki o charakterze naukowym i fachowym, pomijała natomiast artykuły w dziennikach i czasopismach popularnych. Oddział Informacji Naukowej (OIN) jako źródła do *Bibliografii* wykorzystywał informacje nadsyłane przez autorów na kartach dokumentacyjnych, spisy przekazywane przez dziekanaty oraz opisy bibliograficzne zamieszczone na łamach *Przewodnika Bibliograficznego*, *Bibliografii Zawartości Czasopism*, *Science Citation Index*, *Internationale Bibliographie der Zeitschriftenliteratur* oraz rosyjskiej bibliografii analitycznej *Реферативный Журнал*. Kolejne edycje *Bibliografii* przyniosły wzrost liczby zarejestrowanych opisów bibliograficznych¹⁴. Układ bibliografii odpowiadał schematowi organizacyjnemu uczelni. Materiały podzielone według wydziałów (w 1976 również instytutów) zostały następ-

---

⁹ *Bibliografia publikacji naukowych pracowników Uniwersytetu Śląskiego w latach 1968–1972*. Oprac. J. Woźnicka, D. Polczyk. Katowice 1974.

¹⁰ *Bibliografia publikacji naukowych pracowników Uniwersytetu Śląskiego za lata 1973–1974*. Oprac. D. Gburska, A. Kaszper, A. Kowolik, Z. Makowska, A. Marcy, H. Woźniak. Red. A. Dobrowolska. Katowice 1977.

¹¹ *Bibliografia publikacji pracowników Uniwersytetu Śląskiego za rok 1975*. Oprac. D. Gburska, A. Kaszper, A. Kowolik, Z. Makowska, A. Marcy, H. Woźniak. Red. A. Dobrowolska. Katowice 1978.

¹² *Bibliografia publikacji pracowników Uniwersytetu Śląskiego za rok 1976*. Oprac. D. Gburska, J. Dłużnińska, H. Florkowska, A. Kaszper, A. Kowolik. Red. A. Dobrowolska. Katowice 1979.

¹³ W latach późniejszych, tj. 1980–1995 ze względu na warunki finansowe BUŚ, publikacje pracowników Uniwersytetu były dokumentowane przez Oddział Informacji Naukowej jedynie w postaci kartoteki. Zakup zintegrowanego systemu *PROLIB* wraz z modulem *Bibliografia* umożliwił – wspólnie z bibliotekami specjalistycznymi – budowę bazy publikacji pracowników naukowych Uniwersytetu Śląskiego dostępnej w serwisie WWW BUŚ. Szczegółowo zagadnienie to omawia Aleksandra E. Adamczyk w pracy *Bibliografia Dorobku Pracowników Uniwersytetu Śląskiego – od kartoteki do bazy on-line. Doświadczenia i perspektywy* niniejszej publikacji.

¹⁴ Odnotowany dorobek naukowy pracowników UŚ, czyli: 1365 pozycji za lata 1968–1972, 1409 – za lata 1973–1974, 947 pozycji za 1975 oraz 1206 – za 1976 dowodził dynamiki rozwoju badań naukowych oraz ich rozszerzenia na nowe dziedziny wiedzy.

nie uszeregowane alfabetycznie według nazwisk autorów. Kolejnym zastosowanym kryterium był układ chronologiczny i forma wydawnicza. Do *Bibliografii* zostały dołączone: *Wykaz czasopism i wydawnictw ciągłych oraz ich skrótów*, *Wykaz ważniejszych skrótów* oraz *Indeks nazwisk pracowników*.

W działalności wydawniczej BUŚ zabrakło miejsca na promocję i ogłoszenie drukiem wykazu rozpraw doktorskich i habilitacyjnych, obronionych w Uniwersytecie Śląskim¹⁵.

Ukazała się natomiast niesamoistna wydawniczo *Bibliografia druków o Uniwersytecie Śląskim za lata 1968–1972*¹⁶, której tematem był wizerunek UŚ w mediach.

Nie podjęcie przez BUŚ inicjatywy ogłaszania drukiem zestawień bibliograficznych oraz publikacji o charakterze bibliografii – dziedzin i zagadnień, osobowych i zalecających – w pewnym sensie strwoniło duży wkład pracy, z jakim bibliotekarze OIN gromadzili materiały w postaci różnorodnych kartotek, np. Kartoteki Tematycznych Zestawień Bibliograficznych.

Wykazy nabytków i drukowane katalogi biblioteczne

Publikacje dokumentujące zbiory własne biblioteki, a jednocześnie zachęcające do ich efektywniejszego wykorzystania, to jeden z zasadniczych kierunków działalności edytorskiej BUŚ.

Bieżącą informację o księgozbiorze BUŚ drukowała w formie wykazów nabytków. Analiza wszystkich wykazów wydanych w latach 1971–2007 pozwala wyprowadzić pewną prawidłowość. Wykazy nabytków wydawnictw zwartych miały wyłącznie charakter selekcyjny, układ alfabetyczny lub tematyczny i były wydawane dorywczo. Z kolei wykazy wydawnictw ciągłych obejmowały, w układzie alfabetycznym, tytuły wszystkich czasopism oraz pism nieperiodycznych i przybrały postać publikacji systematycznych, konsekwentnie wydawanych aż do teraz.

Najwartościowsze druki zwarte pozyskane do zbiorów były rejestrowane w *Wykazach ciekawych nabytków Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego*; ukazywały się w 1971–1975, następnie kontynuowano ich edycję w 1982, 1984, 1986–1990 i 1992. Początkowo wydawane były comiesięcznie, później – nieregularnie¹⁷.

---

¹⁵ Zbiór prac doktorskich rejestrowany w postaci katalogów (autorskiego i przedmiotowego) jest archiwizowany w Pracowni Zbiorów Specjalnych BUŚ. W 2008 *Katalog doktoratów* został umieszczony w serwisie WWW BUŚ.

¹⁶ A. Kaszper, M. Nowakowska-Gut: *Bibliografia druków o Uniwersytecie Śląskim za lata 1968–1972* W: *Informator Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego za rok 1973*. Red. J. Ratajewski. Katowice 1974, s. 71–104.

¹⁷ Ostateczną rezygnację z ich publikowania po 1992 można przypisać zbyt wielkiemu wkładowi pracy i kosztów w stosunku do stopnia ich faktycznego wykorzystania.

W 1976–1979, alternatywnie wobec *Wykazu ciekawych nabytków Biblioteki Uniwersyte-
tu Śląskiego*, były ogłaszane drukiem *Wykazy nabytków zagranicznych Bibliotek Uniwersytetu
Śląskiego. Druki zwarte*. Informacja o książkach zagranicznych w księgozbiorach wszystkich
bibliotek sieci ukazywała się dwumiesięcznie.

Aby uprzystępnąć użytkownikom informacje na temat gromadzonych w bibliotece wy-
dawnictw ciągłych (zarówno periodycznych jak i tzw. nieregularnych) BUŚ podjęła prace nad
drukowanymi wykazami tych wydawnictw.

Pierwszy wykaz, dotyczący wyłącznie czasopism zagranicznych, został opublikowany
w 1972. Od 1973 – w ramach dokumentacji zbiorów własnych – BUŚ podaje do druku *Wykaz
czasopism i innych wydawnictw ciągłych*¹⁸ otrzymywanych w poszczególnych latach. Zaprojek-
towany jako rocznik, w latach 1989–1998 ukazywał się w cyklu dwuletnim. Na przestrzeni lat
zmieniała się zawartość *Wykazu*. Początkowo rejestrował on wyłącznie zbiory czasopiśmien-
nicze BUŚ (biblioteki centralnej oraz bibliotek specjalistycznych), z czasem spisem objęto tak-
że wydawnictwa ciągłe Biblioteki Śląskiej (1988–2003) oraz Biblioteki Głównej Akademii Eko-
nomicznej (1993–2003)¹⁹. Zawartość *Wykazu* była na bieżąco aktualizowana pod względem
zawartości; z czasem dodano informacje na temat czasopism w wersji elektronicznej oraz baz
danych rozpowszechnianych na CD-ROMach (od 1994)²⁰.

Interesująco na tle omówionych wyżej wykazów bieżących nabytków zaprezentował się
*Wykaz czasopism z krajów kapitalistycznych prenumerowanych przez biblioteki naukowe wojew-
ództwa katowickiego w roku 1978*²¹. Uwzględniał on zachodnie zbiory czasopiśmiennicze pre-
numerowane przez biblioteki katowickich szkół wyższych²² oraz Bibliotekę Śląską, Bibliotekę
Głównego Instytutu Górnictwa i Bibliotekę Śląskiego Instytutu Naukowego²³. Mimo iż OIN

¹⁸ Tytuł na przestrzeni lat kilkakrotnie uległ nieznacznym modyfikacjom. Zob. M. Kycler, B. Warząchow-
ska: *Informatory biblioteczne...*, s. 21–32.

¹⁹ *Wykazy* stanowiły efekt ścisłej współpracy w tym zakresie pomiędzy Oddziałem Czasopism a Oddzia-
łem Informacji Naukowej oraz wyspecjalizowanych agend BG AE i BŚ.

²⁰ Od 1995 *Wykaz* można przeglądać w serwisie WWW BUŚ. Aktualnie jest dostępny pod adresem: [http://
www.bg.us.edu.pl/](http://www.bg.us.edu.pl/).

²¹ *Wykaz czasopism z krajów kapitalistycznych prenumerowanych przez biblioteki naukowe województwa ka-
towickiego w roku 1978*. Oprac. H. Woźniak, E. Rechowicz. Katowice 1978.

²² BG Uniwersytetu Śląskiego, BG Akademii Ekonomicznej, Biblioteka ASP – Wydział Grafiki, BG Państwo-
wej Wyższej Szkoły Muzycznej, BG Śląskiej Akademii Medycznej, BG Wyższej Szkoły Wychowania Fizycznego.

²³ Publikacja ta pośrednio stanowiła kontynuację prac: *Czasopisma zagraniczne w bibliotekach wojewódz-
twa katowickiego. Informator*. Red. J. Mądry i A. Mądry. Katowice 1968; *Czasopisma zagraniczne w bibliotekach
województwa katowickiego. Przewodnik*. A. Mądry, J. Mądry. Katowice 1969, które głównie notowały czasopisma

planował w latach następnych opracowanie pełnego wykazu czasopism zagranicznych dostępnych w bibliotekach województwa katowickiego inicjatywy tej nie udało się zrealizować²⁴.

Wydawane przez BUŚ wykazy czasopism służyły przede wszystkim informacją o aktualnie pozyskiwanych do biblioteki tytułach. Jednocześnie, aby ułatwić czytelnikom dotarcie do interesującej literatury, opatrywano je indeksami rzeczowymi (ułożonymi według schematu Uniwersalnej Klasyfikacji Dziesiętnej) lub przedmiotowymi (wzorowanymi na *Centralnym Katalogu Czasopism Zagranicznych w Bibliotekach Polskich* oraz *Ulrich's International Periodical Directory*). Dodatkowo *Wykazy czasopism* oferowały możliwość sprawdzenia w jakim kraju dane pismo jest publikowane oraz która placówka biblioteczna i za jaki okres je udostępnia.

Do rejestrowania zbiorów własnych biblioteki wykorzystywane są także katalogi drukowane, stanowiące cenne źródło informacji o dokumentach zgromadzonych w bibliotece.

Mimo iż dorobek wydawniczy BUŚ w tej dziedzinie jest zdecydowanie skromniejszy, warto wspomnieć cztery inicjatywy powiadamiania użytkowników o wybranych zasobach za pośrednictwem katalogów drukowanych

Niezależnie od *Wykazów czasopism* OIN opublikował dwa informatory o zbiorach ciągłych. Jako pierwszy ukazał się *Katalog czasopism i innych wydawnictw ciągłych Biblioteki Głównej Uniwersytetu Śląskiego*²⁵, a następnie wydawnictwo katalogowe *Wykaz czasopism polskich przechowywanych w sieci bibliotek Uniwersytetu Śląskiego. Cz. 1.* (1985).

Jedyną próbą dokumentacji zbiorów bibliograficznych podjętą przez BUŚ był *Informator o bibliografiach w zbiorach Biblioteki Głównej Uniwersytetu Śląskiego*²⁶, zawierający 1072 opisy różnorodnych pod względem formy i treści materiałów bibliograficznych udostępnianych w czytelniach.

Zdokumentowania w postaci katalogu doczekały się również stare druki, gromadzone i udostępniane w Oddziale Zbiorów Specjalnych. *Katalog starych druków w zbiorach Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego*²⁷ informował o 388 tytułach polskich i obcych publikacji starodrucz-

---

poświęcone szeroko pojętej problematyce technicznej i zagadnieniom ekonomicznym oraz *Czasopisma zagraniczne w bibliotekach i ośrodkach informacji województwa katowickiego*. Oprac. M. Kubista i in. Katowice 1974.

²⁴ Na przeszkodzie edycji kolejnego informatora bibliotecznego na temat czasopism zagranicznych o zasięgu regionalnym stanęły względy finansowe.

²⁵ *Wykaz czasopism i innych wydawnictw ciągłych otrzymywanych w roku 1975*. Oprac. A. Kalamat-Klaczak, M. Tokarski. Katowice 1975.

²⁶ *Informator o bibliografiach w zbiorach Biblioteki Głównej Uniwersytetu Śląskiego*. Oprac. A. Kowolik. Katowice 1979.

²⁷ L. Czech: *Katalog starych druków w zbiorach Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego*. Katowice 1996.

nych. Opisy egzemplarzy dowodzą, iż kolekcja ta może stanowić interesujący warsztat pracy oraz materiał pomocniczy dla badań historyków, filologów, bibliologów i bibliotekarzy. *Katalog* dodatkowo pełnił ważną funkcję komunikacyjną, powiadamiał o bogactwie i różnorodności historycznych zbiorów BUŚ.

Warto wspomnieć o jeszcze jednym druku, archiwizującym zbiory i działalność BUŚ. *Wykaz książek do wystawy ekologicznej organizowanej z okazji sesji naukowej Instytutu Chemii* (1993) to świadectwo istotnej formy współpracy i komunikowania się z otoczeniem biblioteki akademickiej.

Informatory dla czytelników, przewodniki po bibliotece, ulotki informacyjne

W działalności edytorskiej BUŚ informatory dla czytelników pojawiły się w 1973²⁸. Zawierały one wiadomości o zbiorach, ich lokalizacji, warunkach korzystania, dodatkowo świadczonych usługach. W przystępny sposób powiadamiały o repertuarze oferowanych zbiorów i usług.

Uzupełnieniem tej oferty były przewodniki, ulotki, komunikaty i inne druki okolicznościowe o charakterze użytkowym. Omówione zostaną tylko te najbardziej charakterystyczne.

Pierwszy *Informator dla czytelników* został opublikowany w 1974²⁹. Jego celem było poinformowanie o wszystkich bibliotekach działających w UŚ i ułatwienie dotarcia do poszukiwanych zbiorów.

Krótki wstęp zawierał rys historyczny i dane liczbowe na temat gromadzonego księgozbioru. *Informator* w pierwszej kolejności prezentował Bibliotekę Główną; opisywał jej zadania, profil księgozbioru, zasady udostępniania zbiorów. Krótką charakterystykę poszczególnych agend uzupełniała informacja o godzinach pracy, działalności dydaktycznej i wydawniczej BG. W części poświęconej bibliotekom wydziałowym, instytutowym i Bibliotece Filii UŚ w Cieszynie przyjął jednolity opis każdej placówki (nazwę biblioteki, adres, numer telefonu, godziny otwarcia wypożyczalni i czytelnicy oraz zakres gromadzonych zbiorów). Jako załączniki dodano do *Informatora* wyciągi z regulaminów wypożyczalni i czytelnicy BUŚ, tablice główne Uniwersalnej Klasyfikacji Dziesiętnej (UKD), tablice transliteracyjne oraz schemat organizacyjny BG UŚ i strukturę sieci bibliotecznej UŚ.

---

²⁸ Wydany wówczas *Informator o zbiorach w bibliotekach Uniwersytetu Śląskiego* nie zachował się fizycznie w zbiorach BUŚ.

²⁹ *Informator dla czytelników. Biblioteka Główna Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach*. Katowice 1974.

Kolejne informatory ukazały się w 1976, 1979 i 1988³⁰. Ich zawartość została zaktualizowana, sformalizowana i rozszerzona o nowe treści, m.in. dodano charakterystyki powstałych w międzyczasie bibliotek specjalistycznych, adresy innych bibliotek naukowych Katowic³¹.

Część wydawanych od 1988 prospektów i ulotek również została opatrzona tytułem bądź podtytułem *informer* lub *informer dla czytelników*. Druki te, podobnie jak ogłaszany w latach 1983–1987 *Informator o adresach i godzinach otwarcia bibliotek Uniwersytetu Śląskiego* oraz jego kontynuacja *Witamy w bibliotece*, zawierały głównie dane teleadresowe, podawały godziny pracy agend BUŚ oraz wypożyczalni i czytelni bibliotek specjalistycznych UŚ.

Wydawnictwa BUŚ oprócz funkcji informacyjnych kształtowały sprawności czytelnicze oraz wspierały proces dydaktyczny.

Najobszerniejszymi publikacjami tego typu były wydane w 1972 i 1976 skrypty *Przysposobienie biblioteczne*³², pomyślane jako „rodzaj ogólnego informatora o BUŚ oraz próba rozszerzenia programu zajęć tzw. przysposobienia bibliotecznego dla studentów”³³. Lektura skryptów-przewodników dostarczała ogólnych wiadomości o bibliotekach i zbiorach bibliotecznych, zapoznawała z typami wydawnictw i zbiorów naukowych, rodzajami katalogów. Dzięki niej studenci poznawali typy kart katalogowych, stałe elementy opisów katalogowych, zasady szeregowania kart w katalogach alfabetycznym i rzeczowym (wg UKD). *Przysposobienie biblioteczne* informowało również o zasadach udostępniania zbiorów w wypożyczalniach i czytelniach UŚ, przybliżało służbę informacyjną biblioteki, zachęcając do korzystania z usług OIN. Część opisową uzupełniały materiały ilustracyjne. Skrypty opatrzone spisami zalecanej literatury; pierwszą edycję *Przysposobienia* (1972) uzupełnił schemat instruktażowy *Program poszukiwań literatury naukowej w bibliotece*.

---

³⁰ Zob. *Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego. Informator dla czytelników*. Katowice, 1988 [Rec.] Z. Gębołyś „Bibliotekarz” 1989, nr 7/8, s. 34–35.

³¹ Niesamodzielnym wydawnictwem przewodnikiem po BUŚ został przygotowany i podany do druku przez Aleksandrę Kaszper. Adresowany głównie do bibliotekarzy prowadzących obsługę informacyjną użytkowników zawierał następujące dane nt. BUŚ: adres, zarys historyczny, informacja o zbiorach, agendach usługowych (adres, nr telefonu, warunki i godziny udostępniania zbiorów) oraz wykaz bibliotek specjalistycznych UŚ (adres, nr telefonu, godziny otwarcia) oraz szczegółowe omówienie dostępnych w BUŚ baz danych (CD-ROMy, on-line, czasopisma elektroniczne). Zob. A. Kaszper: *Biblioteka Uniwersytetu Śląskiego W: Przewodnik po zasobach informacyjnych Górnośląskiego Konsorcjum Bibliotek Naukowych*. Red. B. Zajączkowska. Katowice 2000, s. 81–118.

³² Zob. L. Kałkusińska, J. Ratajewski: *Przysposobienie biblioteczne*. Katowice 1972; A. Kaszper, A. Kowolik: *Przysposobienie biblioteczne dla studentów Uniwersytetu Śląskiego*. Katowice 1976.

³³ L. Kałkusińska, J. Ratajewski: *Przysposobienie...*, s. 37.

Treści zawarte w skryptach *Przysposobienie biblioteczne* w latach następnych zostały wykorzystane w ulotkach typu *Biblioteka Uniwersytetu Śląskiego. Informator. Zapisy – wypożyczenia katalogi* (2002), *Biblioteka Uniwersytetu Śląskiego. Informator. Czytelnie-zasoby sieci komputerowej* (2002), *Biblioteka Uniwersytetu Śląskiego. Przewodnik po katalogu* (2000), a także we wspomnianej serii *Witamy w bibliotece*. Celem ulotek było zaznajomienie czytelników, głównie studentów I roku, z możliwościami i rodzajami świadczonych usług, metodyką poszukiwań w katalogach tradycyjnym i elektronicznym, powiadamianie o zapisach do bibliotek i obowiązującym w BUŚ regulaminie. Te bezpłatne, wydawane w wielotysięcznych nakładach druki, do użytkowników docierały podczas przeprowadzanych przez bibliotekarzy zajęć z przysposobienia bibliotecznego. Nadto były rozdawane w różnych agendach BUŚ i bibliotekach specjalistycznych, rozsyłane do dziekanatów i dołączane do indeksów.

Charakter masowego, bezpłatnego piśmiennictwa użytkowego o nacechowaniu dydaktycznym miały też różnorodne ulotki i broszury powiadamiające o elektronicznych źródłach informacji. Począwszy od 1995 BUŚ propagowała bazy danych na CD-ROMach (prenumerowane i tzw. demonstracyjne), bazy udostępniane w trybie on-line oraz czasopisma elektroniczne. Broszury *Komputerowe bazy danych w Bibliotece Uniwersytetu Śląskiego* oraz *Elektroniczne źródła informacji*, uzupełniały się treściowo. Przy okazji rekomendowały szkolenia użytkowników baz danych, zachęcały do korzystania z serwisu WWW, informowały o warunkach technicznych niezbędnych do pracy w systemie INFOWARE CD/HD. Informator *Komputerowe bazy danych* opatrzony został indeksem przedmiotowym baz. BUŚ starała się dowieść, iż jest instytucją żywą, nowoczesną, potrafiącą szybko informować o najnowszych zbiorach³⁴. Duże zainteresowanie problematyką zbiorów na nośnikach elektronicznych sprawiło, iż wydawnictwa im poświęcone, były wielokrotnie wznawiane i aktualizowane³⁵.

Wychodząc naprzeciw użytkownikom poszukującym materiałów z określonych gałęzi wiedzy, BUŚ wydała serię ulotek informujących o dziedzinowych bazach danych pt. *Elektroniczne źródła informacji dostępne w sieci komputerowej Uniwersytetu Śląskiego*. Ulotki stanowią zwięzłą odpowiedź na temat najbardziej przydatnych i reprezentatywnych dla poszczególnych dyscyplin nauki polskich i zagranicznych baz danych oraz serwisów czasopism elektronicznych. Ponadto opublikowała serię przewodników użytkownika baz danych, poczynając od najczęs-

---

³⁴ Wydawnictwa te były rozsyłane do bibliotek specjalistycznych UŚ, bibliotek naukowych regionu oraz do wszystkich jednostek organizacyjnych (naukowych) UŚ.

³⁵ Od 1995 BUŚ zamieszcza w serwisie WWW wiele z wydawanych przez siebie ulotek i informatorów, skąd można je pobierać w formie plików.

ciej przeszukiwanych baz bibliograficznych, np. *Science Citation Index. Social Sciences Citation Index. Arts & Humanities Citation Index. Przewodnik użytkownika*. W przystępnej formie przewodniki instruowały jak się właściwie logować, jak wybierać tematykę wyszukiwania, z której opcji korzystać przy wyborze strategii wyszukiwawczej. Część tych instrukcji była ilustrowana „ekranami” omawianych baz danych.

Biuletyny biblioteki, sprawozdania z działalności

Jednym ze sposobów dotarcia do otoczenia zewnętrznego jest wydawanie własnego drukowanego periodyku. Publikacja taka jest odbierana jako prestiżowa i nobilitująca dla wydawcy.

W BUŚ próba wydawania „biuletynu naukowo-informacyjnego, zamieszczającego artykuły i materiały naukowe oraz informacje o działalności Biblioteki UŚ za poszczególne lata”³⁶ nie powiodła się.

Opublikowano wprawdzie *Biuletyn Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego za rok 1972*³⁷, a w roku następnym *Informator Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego za 1973*³⁸, ale wraz z odejściem ze stanowiska dyrektora Jerzego Ratajewskiego, redaktora roczników, ten typ edytorskiej działalności naukowej biblioteki nie był kontynuowany.

Na łamach roczników podjęto m.in. problematykę z zakresu historii i organizacji bibliotek naukowych oraz publicznych na Śląsku, roli biblioteki akademickiej w kształceniu użytkowników, kształcenia bibliotekoznawców w kontekście współczesnych kierunków rozwoju bibliotekarstwa i działalności dokumentacyjno-informacyjnej. Biuletyny stały się także źródłem informacji o misji, bieżącej działalności Biblioteki Głównej i bibliotek zakładowych UŚ oraz zamierzeniach Dyrekcji na przyszłość. Dołączone do nich sprawozdania roczne, poparte danymi statystycznymi powiadamiały władze oraz szeroko pojętą społeczność uniwersytecką o osiągnięciach, ale i potrzebach biblioteki, zwłaszcza lokalowych.

Od 1975 BUŚ została pozbawiona własnego czasopisma. Zabrakło forum, na którym kierownictwo i pracownicy biblioteki mogliby regularnie dokumentować ważne wydarzenia z życia BUŚ, opisywać szczególnie cenne zbiory, dzielić się wynikami prac i badań, zamieszczać sprawozdania z konferencji, szkoleń, sprawozdania roczne z działalności BUŚ itp. Wypada mieć nadzieję, że ta sytuacja ulegnie zmianie i w warunkach nowej Biblioteki

---

³⁶ J. Ratajewski: *Założenia rozwoju...*, s. 93.

³⁷ *Biuletyn Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego za rok 1972*. Red. J. Ratajewski. Katowice 1973.

³⁸ *Informator Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego za rok 1973*. Red. J. Ratajewski. Katowice 1974.

Akademickiej³⁹ powstanie pismo, które zaktywizuje naukowo bibliotekarzy uczelni, umocni wizerunek BUŚ jako biblioteki podejmującej nowe inicjatywy na rzecz szeroko pojętej społeczności akademickiej.

W systemie komunikowania się biblioteki z otoczeniem ważną rolę pełnią publikowane sprawozdania z jej działalności. Dzięki nim biblioteka prowadzi otwartą wewnętrzną i zewnętrzną politykę informacyjną. Pierwsze *Sprawozdanie z działalności Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego* zostało opublikowane w 2001⁴⁰. Co roku BUŚ przedstawia w nich najważniejsze podejmowane i realizowane inicjatywy, podaje szczegółową charakterystykę działalności. W *Sprawozdaniach* wiele miejsca zajmuje omówienie spraw organizacyjnych, kadrowych, finansowych i kontrolnych, postępów w zakresie komputeryzacji BUŚ oraz skrótowa informacja o działalności bibliotek specjalistycznych. Całość dokumentują dane statystyczne.

W kilkudziesięcioletniej działalności edytorskiej, BUŚ prowadziła propagandę swych zbiorów i usług w różnoraki sposób. Nawiązywaniu i utrzymywaniu relacji z otoczeniem służyły wydawnictwa okolicznościowe, np. opublikowana z okazji 25-lecia Uniwersytetu teka *Exlibrisy Biblioteki Głównej. Projekty 1968–1992*⁴¹, bogato ilustrowana publikacja *Biblioteka Uniwersytetu Śląskiego. Zbiory specjalne*⁴² czy wydane w 2006 karty świąteczne z reprodukcjami drzeworytów *Biblii Leopoldy*⁴³.

Z kart wydawnictw informacyjnych, BUŚ wyłania się jako instytucja stawiająca do dyspozycji różnorodne zbiory, oferująca nowoczesne usługi i prowadząca przyjazną działalność dydaktyczną a jednocześnie świadomie promująca postawione sobie cele. Obraz ten ma zasadnicze znaczenie dla prawidłowego odbioru biblioteki oraz budowania zaufania w społeczności akademickiej.

Cechą charakterystyczną edytowanych przez BUŚ informatorów bibliotecznych jest ich konwencjonalizacja. Poszczególne typy wydawnictw były zbudowane według tego samego schematu, w pewnym sensie miały charakter periodyczny. Publikowane pod stałą nazwą, nierzadko dostosowywały częstotliwość do rytmu roku kalendarzowego bądź akademickiego.

---

³⁹ Odnosi się do planu funkcjonowania „pod jednym dachem” Biblioteki Akademickiej Uniwersytetu Śląskiego i Akademii Ekonomicznej w Katowicach.

⁴⁰ Biuletyny są wydawane z chwilą przejścia przez Małgorzatę Wagę obowiązków wicedyrektora BUŚ. *Sprawozdania* są dystrybuowane przede wszystkim do władz uczelni oraz członków Rady Bibliotecznej.

⁴¹ *Exlibrisy Biblioteki Głównej. Projekty 1968–1992*. Oprac. E. Pozor. Katowice 1993. Teki 12 k.

⁴² L. Czech: *Biblioteka Uniwersytetu Śląskiego. Zbiory specjalne*. Katowice 2004.

⁴³ Prace konserwatorskie nad tym pochodzącym z 1577 starodrukiem od VI 2006 prowadzi prof. Leonard Ogierman w Pracowni Konserwacji Książek UŚ.

Wydane przez BUŚ informatory bibliograficzne, drukowane katalogi czy wykazy nabytków najczęściej były opatrzone nazwiskami osób, które je zestawiały; anonimowi pozostawiali autorzy prospektów i ulotek⁴⁴. Warto tym bardziej podkreślić ogromny wkład pracy i osobiste zaangażowanie Aleksandry Kaszper, wieloletniego kierownika OIN oraz Jej zespołu, dzięki którym działalność informacyjno-wydawnicza BUŚ stale się rozwijała.

Forma edytorska wydawnictw informacyjnych BUŚ była zróżnicowana. Część publikacji ukazała się za pośrednictwem Wydawnictwa Uniwersytetu Śląskiego, ale część to maszynopisy powielane na złej jakości papierze. Zastosowanie składu komputerowego i drukarek laserowych w połowie lat 90-tych pozytywnie wpłynęło na formę graficzną druków. Książki, broszury i ulotki BUŚ już od lat 70-tych były opatrzone stałym znakiem graficznym biblioteki. Jako element tożsamości wizualnej wykorzystywano także exlibrisy BUŚ.

Wszystkie informatory biblioteczne, niezależnie od ich treści i formy wydawniczej, są ważnym narzędziem społecznej komunikacji. Oprócz adresatów bezpośrednich, u których budują wizerunek biblioteki współczesnej, mają one – jako nośnik świadomości społecznej – również odbiorców oddalonych w czasie i przestrzeni. Bez uwzględnienia drukowanych wydawnictw informacyjnych nie jest bowiem możliwy pełen opis historii biblioteki. Dokładna lektura informatorów pozwala prześledzić m.in. rozwój zbiorów, świadczonych usług, zmiany struktury organizacyjnej; mają one wartość źródła historycznego. Badacze procesów bibliologicznych i historii bibliotek z pewnością wykorzystają je przy opracowywaniu monografii Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego.

Abstract

The article describes the publishing activity of the University of Silesia Library between 1971 and 2007. There are presented various types of printed library guides trying to prove their role as the crucial tools of communication and library promotion in the academic environment.

---

⁴⁴ Wyjątek stanowi: *Biblioteka Uniwersytetu Śląskiego. Przewodnik po katalogu*. Oprac. A. E. Adamczyk, J. Końska (Oddział Opracowania Zbiorów).